

Juhász Valéria – Kálló Veronika

Fonológiai tudatosságot alapozó szókinccsfelkészítő feladatsor – Játéksor az m fonémára 5-6 éveseknek óvodai foglalkozásra

Megjelent: Fejlesztő Pedagógia 2017. 28. 3–6. 164–175. o.

Bevezetés

Számos tanulmány igazolta, hogy az olvasáselsajátításban jelentős szerepet játszik egyéb faktorok mellett a fonológiai tudatosság és a szókinccs nagysága. Ezért jelen írásunkban egy olyan bázis minta feladatsort állítottunk össze a fonológiai tudatosság kialakítására, amely az általunk választott fonémára, az m-re úgy fejleszt és koncentrálni számos egyéb részképesség-fejlesztés mellett, hogy közben jelentős szókinccs-aktivizáló és szókinccsbővítő lehetőséget is tartalmaz. Az elméleti részben röviden összefoglaljuk a fonológiai tudatosság, illetve a szókinccs olvasáselsajátításban játszott szerepét, majd ezt követően bemutatunk egy óvodás korosztályra, 5-6 évesekre kifejlesztett csoportos feladatsort.

Fonológiai tudatosság

Számos kutatásban megerősítették azt a közismert tényt, hogy a fonológiai tudatosság nagymértékben meghatározza az olvasás elsajátítását (Adamikné, 2001, Chafouleas és mtsi. 1997, Csépe, 2006, Gósy, 2005). A fonológiai tudatosságon a szavak belső szerkezetéhez, a fonológiai egységekhez (a szótagokhoz, szótagszerkezetekhez, rímekhez, fonémákhoz) való hozzáférést, felismerést, azonosítást, produkciót, illetve a velük végzett szándékos műveletek, manipulációk végzésének képességét értjük (Juhász és Kálló 2017). A fonológiai tudatosság fejlettségének szintje befolyásolja az olvasást, miközben a fonológiai tudatosság az olvasás során is fejlődik, tehát ennek fejlődése és az olvasástanulás összefügg: eleinte kétirányú; a korai fonológiai tudatosság fejlesztése támogatja a korai szófelismerést, ami elősegíti a magasabb fokú fonológiai ismeretek fejlődését (Szili 2016). Jordanidisz (2009) vizsgálta a magyar óvodások és kisiskolások fonológiai tudatosságának fejlődését, és a következőket találta: 4 éves korban: szótagszinten a szintézis (58%) és a szegmentálás (50%) érik. 5 éves korban beértnek tekinthető a szótagolási képesség (91%), és fejlődésnek indul a rímképzés (szóaktiválás). 6 éves korban minden beszédhang szintű művelet 10% fölött van, és beindul a manipuláció a szótagokkal, hangokkal (törlés), szignifikánsan fejlődik a rímfelismerés, a kategorizálás és a beszédhang-szegmentálás.

A fonématudat kialakulásához nélkülözhetetlen alap az optimális szintű beszédhanghallás megléte. A DIFER-programcsomag szttenderdizálása során végzett vizsgálatokból kiderült, hogy 23 000 gyermek közül az első osztályba lépő gyermekek közel fele bizonytalan beszédhanghallással kezdi meg az írás-olvasás tanulását (Fazekasné, 2004).

A fenti eredmények, valamint az általános tapasztalat arra sarkallja a kutatókat, hogy többfajta segítséget nyújtsanak ahhoz, hogy minél több gyermek minél könnyedebben tanuljon meg olvasni. A beszédhanghallás-fejlesztő gyakorlatoknak való direkt kitettség egy olyan olvasástanulást megelőző és azt kísérő eljárás, amely az olvasástanulással tovább fejlődik ugyan, de már előtte is előkészíti a gyerekeket a sikeresebb olvasáselsajátításra.

Szókinccs és olvasáselsajátítás

A szövegértő olvasási képességhez nélkülözhetetlen, hogy a szövegben lévő szavak, szókapcsolatok jelentését ismerje az olvasó. A szavak ismertsége, illetve annak szövegben előforduló aránya döntően meghatározza a szövegértés szintjét. Az utóbbi évtizedekben felgyorsultak azok a kutatások, amelyek

mérik az olvasás folyékonyságát, a szókincset a szófelismerésen keresztül, a mondatolvasást a szöveg/mondatértésen keresztül.

A szövegértő képesség kritikus szókincse

A művelt ember aktív szókincse pár tízezer szóra tehető, a passzív szókincse legfőljebb százezres nagyságrendű, miközben egy-egy nyelv szókészlete 10 milliós nagyságrendű. A hétköznapi szövegek megértéséhez azonban ennek a töredéke elegendő. A kutatások azt mutatják, hogy az olvasott szöveg 95%-át kell ismerni ahhoz, hogy a szöveg megértése lehetővé váljon (Nagy, 2004). Az ezen felül létező 5 százaléknyi ismeretlen szó a kontextusból jórészt kikövetkeztethető, így a szövegek, a kontextusok segítségével lehetővé válik az új szavak jelentésének kinyerése és többszöri előfordulás esetén megnövekedik ezeknek az egyén szókincsébe való beépülése.

Az olvasástanítás célja az olvasási motiváció kialakítása és hosszú távú fenntartása. Az olvasási motiváció felkeltéséhez elengedhetetlen, hogy olyan szövegeket adjunk a gyerekek kezébe, amelyben az előforduló szavak nagymértékben ismertek számukra, hiszen e nélkül az olvasás akadozó lesz, a jelentésfeltárás lassúvá, nehézkessé, fárasztóvá, mindebből következően pedig a kialakuló/kialakítandó olvasási szokásokra nézve demotiválóvá válik.

Nagy (2010: 378). kutatása szerint a köznyelvi szövegeink a leggyakoribb 4-5 ezer szóból variálódnak, a leggyakoribb 2000 szó a szövegszavak 88%-át teszik ki, vagyis ahhoz hogy valakiből gyakorlott olvasó válhasson, tehát az olvasási készsége optimálisan kifejlődhessen, szükséges, hogy a leggyakoribb 5000 szó ismeretével rendelkezzen. Ezt nevezi Nagy (2004) az optimálisan fejlett olvasáskészség kritikus „szókészletének”¹.

Nagyék (2004) mérése szerint az általános iskola 2. évfolyamának elején a tanulók olvasással átlagosan 3600 szót ismernek föl. A 4. év elejéig ez több mint 4000 szóra növekszik. Ez a 4000 szó azt jelenti, hogy a 4. évfolyam elején az országos átlagot tekintve a tanulók rendelkeznek a szövegszavak 95 százalékát kitevő szókészlettel. A 4. évfolyam után azonban a 10. évfolyam elejéig a kritikus szókészlet gyarapodása mindössze 7 százalékpont, vagyis 350 szó.

Varga Kornél (é. n.) kutatási beszámolója szerint a Magyar Pedagógiai Társaság Szókincsháló Szakosztályának eredményei a tankönyvek szókészletéről az előzőektől némileg más megvilágításba helyezik a szókészlet/szókincs kérdését. Kilencvenkilenc általános iskolai tankönyv teljes szóanyagát vizsgálták meg a 2008-as tankönyvlistán található három kiadó kiadványaiból a fő tantárgyakból 3–8. osztályig. A vizsgálat eredménye azt mutatja, hogy 5000-nél jóval több szóra van szükség ahhoz, hogy ezeket a szövegeket megértsük. Az általuk vizsgált tankönyvekben 65 000 (!) alapszót (csak igék, főnevek – tulajdonnevek nélkül – melléknevek együttese 60 000 szó), azaz ragozás nélküli szót találtak. Kiadónként egy teljes sorozatot vizsgálva harmadiktól nyolcadik osztályig átlagosan 40 000 szó volt ezekben a könyvsorozatokban.

Az alábbi ábrán látható, hogy éves lebontásban hány új szóval találkoznak a gyerekek (kék oszlop).

¹ Nagy József a nyelvhez kapcsolja a szókincs, az egyénhez a szókészlet fogalmát. A nyelvész szakirodalomban ez fordítva van.

1. ábra: A tankönyvekben szereplő szavak száma adott évfolyamon. (Varga, é.n.)

Egy ötödikes diák a tankönyveiben összesen 15 000 szóval találkozik, amiből kb. 8000 az új szó. Bár a szókincsismeret még önmagában nem garantálja a szövegértést, azonban annak nagymértékű hiánya egyértelműen akadályozza azt. A részletes összehasonlításokból kiindulva arra jutottak, hogy nagy különbségek vannak az egyes kiadók tankönyveiben szereplő szókészlet között is, nemkülönben az egyes évfolyamokban előforduló szavak közt. Vagyis: a tanulók sok ezer új szóval találkoznak az egyes évfolyamokban, miközben sok ezer szóval nem találkoznak, amit a korábbi év(ek)ben tanultak. A szavak mentális lexikonba való beépüléséhez nélkülözhetetlen, hogy az új szó többször ismétlődjön különböző kontextusokban.

Ahogy fentebb már említettük, a mentális lexikon tartalma befolyásolja a szófelismerési rendszert, vagyis egy értelmes szót gyorsabban ismerünk fel, mint egy értelmetlen hangsort/betűsort. Ezért belátható, hogy rendkívüli jelentőségű, hogy a gyermekek mekkora szókinccsel állnak neki az olvasástanulásnak.

Útmutató a feladatsorhoz

A következőkben leírunk egy olyan játékos fonéमतudatosságot, ezen belül is kiemelten a beszédhanghallást fejlesztő feladatsort az m hangra 5-6 évesek számára, amely módszereit tekintve könnyen adaptálható más hangra is. A feladatsorban kiemelt hangsúlyt fektettünk a beszéd tartalmi oldalának a fejlesztésére: a szókincsaktiválásra és a szókinccsgyarapításra. Az alábbi feladatsor a fonológiai tudatosság bázisfeladatait tartalmazza, a beszédészlelés és a beszédhanghallás fejlesztésére fókuszálva. A gyermekek érési folyamataihoz úgy illeszkedik, hogy a hanganalízis, hangszintézis inverz folyamatainak azonnali, összetett és explicit kivitelezését nem kívánja meg, vagyis nem tréningezi ezen a szinten még a manipulációs műveleteket, csupán alapozza azokat. Az egész feladatsort Momó, a mókás kismackó játéka köré építettük, hogy jobban segítsük a szavak fonológiai alapú lehorgonyzását, az m hanghoz való bevésődését is.

Feladatsor

1. Indirekt ismerkedés az m hangzóval

A hangok önálló egységként való észleléséhez, azonosításához célszerű olyan rávezető játékkal kezdenünk, ahol az átlagosnál többször fordul elő az a hang, amelynek izolálását szeretnénk elérni.

Előveszünk egy nagy és egy kicsi mackót, akik beszélgetni fognak. Ebben a beszélgetésben gyakran hangoznak el olyan szavak, amelyekben m hang van, vagy amelyek azzal kezdődnek.

Pedagógus: „Gyerekek, ma megismerkedünk Momóval, a mókás kismackóval. Épp hazafele ugrándozott a mamájától, mikor találkozott egy nagy medvével.”

Kismackó: „Engem Momónak hívnak, és téged? Mm? (tipikusan hosszabban ejtsük a m hangot)

Nagymackó: „Én Mamó vagyok.”

Kismackó: „Ma a mamámnál jártam a dombon. Málnát és almamártást ettem. Találtam benne almamagot. Azt nem szeretem. Emma, a testvérem még mézet is nyammogott ebéd után. Te szereted a málnát és a mézet?”

Nagymackó: „Mikor olyan kicsi voltam, mint te, minden málnát, mézet megettem, de már szeretem a mandulát és a mandarint is.”

Kismackó: „De jó! Én is kipróbálom ezeket. Köszí, Mamó! Szia.”

Nagymackó: „Szívesen. Szia, Momó.”

A játék során a szavakban lévő m-eket kissé megnyomhatjuk, de csak annyira, hogy a kisgyerek figyelmét ne vonjuk el a kontextustól.

A párbeszédés rész után kezdeményezzünk egy mindenki által ismert mackós mondóka csoportos eljátszását.

2. Mackódalok, mondókák

Pedagógus: „Kérlek Benneteket, álljatok fel, és mondjuk el együtt Momó kedvenc versét, és mutassuk hozzá a mackó mozgását!”

Nyulász Péter: Éhes mackó

Cammog a mackó, emeli a lábát,

(A gyerekek emelgessék magasra lábukat!)

Ágak között, bokor alatt keresi a málnát,

(Végezzenek kereső-kutató mozgást kezeikkel!)

Mézet is enne, mászik a fára:

(Utánozzák a fára mászás mozdulatait!)

De az öreg odvas fának letörik az ága,

(Kezüikkel mutassák az ág letörését!)

Fenekére huppan, sajog keze lába.

(Huppanjanak a fenekükre!)

Szomorkodik szegény maci:

(Vágjanak búslakodó arcot!)

nem lesz vacsorája.

(Két tenyerüket fordítsák fölfele!)

Pedagógus: „Momó kezd elemében lenni, hazafele belekezd a Mackó, Mackó, ugorjál! vidám játékába. Mondjuk vele együtt, és mozgjunk is hozzá!”

Mackó, Mackó ugorjál,

Mackó, Mackó forogjál,

Tapsolj egyet, ugorj ki!

Mozgással kísért mondóka: (<https://www.youtube.com/watch?v=8bVep2JPEok>)

3. A dalok átírása m-vel

Tipikusan fejlődő ötéves óvodásokkal lehet próbálkozni a következő játékkal.

A Mackó, Mackó, ugorjál című dalt elénekelhetjük úgy, hogy az összes mássalhangzóját m-re cseréljük, és ha a szó magánhangzóval kezdődik, akkor a magánhangzó elé illesztünk egy m hangot.

Pedagógus: „Momó szokta így is mondani a mondókát, mikor Emmácskával játszanak:

Mammó, Mammó mumommám,

Mammó, Mammó momommám,

Mammomm memem, mumomm mi!

Mondjuk vele együtt!”

4. Szókincs-aktivizálás, szókincsbővítés m-vel definíció alapján.

Körülírunk, meghatározunk egy-egy m-vel kezdődő szót, és a gyerekek megpróbálják kitalálni. (Ha nem sikerül, akkor utaljunk a szóra egy hasonló hangzású szóval.) A szómeghatározásoknál lényeges, hogy bevezessük a kategóriákat, gyűjtőfogalmakat, a fogalmak alá-, fölé- és mellérendeltségi viszonyait. Igyekezzünk a leginkább rávezető információt utoljára mondani, hogy végig figyeljék a szöveget!

Pedagógus: „*Momó, a mókás kismackó nagyon szeret a mamájával kitalálósdit játszani. Segítsetek kitalálni Momó mamájának a feladványait! Mindig úgy kezdődik a feladvány, mint Momó neve. Tudjátok, m-vel.*”

Egy növényre, pontosabban gyümölcsre gondolok. Ez egy déligyümölcs, nem narancs, de nagyon hasonlít a narancsra, valamivel kisebb, talán egy kicsit édesebb is. (mandarin)

Ez az ember télen, decemberben látogatja meg a gyerekeket. Piros almát, diót, mogyorót és apró kedvességeket rejt az ablakba kitett, kifényezett csizmácskákba. (Mikulás)

Ez egy mindennapi használati eszköz, egy tárgy, a kezünkben elfér, mindig magunkkal visszük. Beszélni lehet a segítségével valakivel, és fényképező is van benne. (mobil)

Fán ugráló, lompos farkú kicsi emlősállat. Rágcsáló, testét szőr borítja, lompos farka van, szereti a mogyorót. (mókus)

Étel, leginkább fehér vagy barnás színű, aprócska kenyérdarabka, amibe húst forgatunk, ha rántott húst szeretnénk készíteni. (morzsa)

Hangszer kell hozzá, hogy előcsalogassuk a zenét. (muzsika)

Ez egy cselekvés. Mi az, amikor vízzel, géppel vagy kézzel ruhát tisztítunk? (mosás)

Ez egy cselekvés. Mi az, amikor magunkat tisztítjuk vízzel? (mosakodás)

Ez egy olyan cselekvés az arcon, amikor valaki szélesre húzza a száját vidámságában, örömeiben vagy kedvességéből. (mosolygás)

Ezzel a szóval időre utalunk, amikor valami épp történik, vagy azonnal, rögtön. (most)

Ez egy háztartási eszköz, egy nagy gép, amibe belehelyezzük a tányérokat evés után, hogy tiszták legyenek. (mosogatógép)

Ez egy kis lapos eszköz a háztartásban, amire ráállunk, ha meg szeretnénk tudni a súlyunkat, azaz hogy hány kilók vagyunk. (mérleg)

Ez egy cselekvés, egyfajta előrehaladás négykézlábon. (mászás)

Ez egy épület, ahova akkor megyünk, ha új filmet szeretnénk nézni óriási vásznon. Itt jegyet kell venni a filmnézéshez. (mozi)

Ebben az épületben kiállításokat rendeznek általában régi tárgyakból, képekből. (múzeum)

Ez egy nő, aki fehér ruhába öltözik, fátlyat visel az esküvőn. (menyasszony)

Ezzel a kétkerekű gépjárművel közlekedni tudunk. Hasonlít a kerékpárhoz, csak benzinnel megy. (motor)

Így beszél, aki az orra alatt halkán mond valamit, amit nem lehet érteni (motyog).

Ez egy cselekvés, a testünkkel vagy annak néhány részével végezzük, amikor az nem mozdulatlan. (mozgás)

Ez egy növény, amit általában az ablakba tesznek cserepekben, ládáknak. Sokáig virágzik, apró, gyakran piros virágú. (muskátli)

Ez egy növényi rész, a tölgyfának a termése, a vaddisznók kedvenc eledele. (makk)

A felnőttek sokat dolgoznak, ezt végzik (munka).

Ne mondjunk, csak pár definíciót egy alkalommal! A kitalálós játék végén kérdezzük meg, ki mely szavakra emlékszik! Mondassuk el velük a szavakat, és hívjuk fel a figyelmüket arra az érdekességre,

hogy mindegyik m-vel kezdődik. Próbáljuk velük is megfogalmaztatni újra a fogalmakat! Ez a feladat jól megdolgoztatja a munkamemóriát, fejleszti a szövegértést (analizál és szintetizál is), a szókinccset, a mentális lexikonban való gyors keresést szemantikai tartalom alapján (segíthetünk kitalálni fonológiai szerkezet alapján, pl. Mikulás – pikulás).

5. Fonémadiszkriminációs gyakorlat – m azonosítása hívóképpel

Ez a gyakorlat a többszörös megerősítést szolgálja: minél több érzékszervén keresztül, vagyis minél több modalitáson keresztül erősítjük az információt, annál mélyebben vésődik be, és annál könnyebb lesz felidézni, valamint később műveleteket végezni vele.

Minden gyereknek adjunk a kezébe egy-egy hívóképet, egy mackót. Legyen köztük kicsi és nagy is. A kicsi ábrázolja Momót, a nagy pedig Mamót.

6. Időtartam-megkülönböztetési gyakorlat

Ebben az életkorban még nem kell tudnia a gyerekeknek megkülönböztetni a magán- és a mássalhangzók időtartamát, azonban a ráhangolást elkezdhetjük a következőkkel.

Ejtsük az m hangot először hosszán, majd röviden, miután ezt mondtuk:

Pedagógus: „*Ballagtam az erdőben, és egyszer csak ilyeneket hallok:*

mmm, m, m.

Meg tudjátok ismételni, amiket hallottam? (A gyerekek ismétlik.)

Majd ezt:

mmmm, m, m, mmmm (A gyerekek ismétlik.)

Mit vettetek észre?”

A cél, hogy a gyermekek közül valaki ismerje föl és különböztesse meg az ejtési időtartamot.

A következőkben összekötjük a nagy mackó, Mamó képét a hosszán ejtett m hanggal, a kis mackóé, Momóé pedig a röviddel.

Pedagógus: „*Kiosztok kismackó és nagymackó képeket nektek.*

Ez Mamó hangja: mmmm. Ismételjük!

Ez Momó hangja: m. Ismételjük! Jól fölismeritek most már, mikor ki beszél?

Ha ezt halljátok, mmmm, akkor azok emeljék fel a mackójukat, akiknél a nagy mackó van, Mamó!

Tegyük egy próbát!: mmmm. Ha röviden ejtem, így: m, akkor azok emeljék fel a mackójukat, akiknél a kismackó képe van! Próbáljuk meg! m” (Vigyázzunk, hogy ne ejtsük az m-et felpattanóan, ‘mő’-re emlékeztetően!)

„Na, most figyeljete jó! Tehát csak akkor emeljétek fel a kártyátokat, ha a tietek szól!

mmm, m, m, mmm, m.” Stb.

7. Játék ritmusképlettel

A játék célja, hogy a gyermekek a megkülönböztetett hosszú és rövid ejtészvariációkkal ritmusképletet tudjanak felismerni is és kialakítani is. A kiosztott kártyák között páros számú legyen a kismackós kép. A nagymackót mindig a hosszán ejtett mmm hanggal társítsuk, a kismackót a röviden ejtett m hanggal. Így egy nagy mackó és két kis mackó ritmusképlete megfelel a tá ti-ti ritmusnak (tá – negyedek, ti – nyolcadok tapsolása).

Pedagógus: „*Mamó és Momó sokat találkoztak az erdőben, jó barátságot kötöttek. Sokat nevetgéltek. Míg Mamó egy nagyot lépett, Momó két kicsit szökdelt. Mamó igyekezett lassan menni, hogy kis barátját ne fárassza el a nagy igyekvés. Akiknél a nagymackó képe van, dobbantsanak ütemesen együtt négy hosszút, akiknél a kismackó képe van, tapsoljanak nyolc rövidet! Hallgassuk meg, hogy megy egymás mellett Mamó és Momó. Kezdjétek egyszerre! Egy-kettő-három*”. (A gyerekek együtt dobolnak és tapsolnak a megadott instrukciónak megfelelően, Lehet az m hosszú és rövid ejtésével is gyakorolni.)

Játék

Bontsuk a csoportot két egyenlő részre, és állítsuk a gyerekeket egymással szemközt két sorba! Az egyik sorból kiválasztunk egy gyermeket, az ő feladata lesz a szemben álló sort „végigolvasni”, a véletlenszerűen kialakult ritmusképletnek megfelelően. Előzetesen bemutatjuk, hogy a nagy mackóknál hosszan ejtjük a m hangzót, a kismackóknál röviden.

Pedagógus: „*Emma keresni kezdte Momót az erdőben, de csak kismackó nyomokat és nagymackó nyomokat talált. Ahogy ment, hümmögött is a nyomoknak megfelelően, így:*

mmm mmm m m m m mmm m m.”

Most a másik sort olvassa le egy kisgyerek a véletlenszerű ritmusképlet alapján.

Ezek után rendeződjenek újra a sorok véletlenszerűen, és más kisgyerekek is olvassák le a ritmusképletet! Ha valamelyik gyereknek kedve támad dallamot is társítani a hangzóhoz, akkor ezt a kezdeményezését bátorítsuk!

Játékvariáció

Gyakorolhatjuk a hangmagasság-változtatást is. Ha a gyerekek leguggolnak, akkor az „énekesnek” mélyebben kell ejtenie a hangzó, ha lábujjhegyre állnak, akkor magasabban.

Játékvariáció:

Gyakorolhatjuk a hangerő-szabályozást is. Ha a gyerekek magasra emelik a mackós képet a kezükben, akkor a „kottaolvasó” gyerekek hangosan kell ejtenie a m hangot, ha mélyen leengedik kezükben a kártyát, akkor nagyon halkán. Ha középen tartják, akkor középhangerővel ejtsék a m hangot!

Az utóbbi feladatok (hangmagasság és hangerő) kombinálása meglehetősen erős koncentrációs gyakorlat.

8. Szó kiemelése más szavak közül – irányított auditív figyelem

A következőkben auditív alak-háttér diszkriminációt fejlesztő feladatot fogunk gyakorolni. A játék célja, hogy auditív kontextusban meghalljuk a keresett információt.

Készítsünk ki ritmushangszereket!

Pedagógus: „*Mindenki vegyen magához egy hangszert! Momó mamája nemrég elmesélte Momónak Az aranyszörű bárány című mesét. Ti is ismeritek, ugye? Szavakat mondok nektek a meséből, és ha meghalljátok Momó kedvenc szavait a muzsika vagy a melódia szavakat, akkor szólaltassátok meg a hangszereketek egyszer!*”

Muzsika, melódia

Szegényember, muzsika, sok gyerek, melódia, legkisebb, világgá, juhos gazda, muzsika, szolgálat, juhok, muzsika, tánc, jutalom, melódia, muzsika, aranyszörű, hazafelé, falu, szállás, lány, bárány, odaragadt, muzsika, asszony, lapát, muzsika.

Nehezebb változat

A játéknak ebben a változatában testrészeket fogunk sorolni. Álljanak a gyerekek párban egymással szemben. Ha meghallják a gyerekek a mellkas szót, akkor kezükkel meg kell érinteni a mellkasukat, ha meghallják a mutatóujj szót, akkor egyik kezükkel meg kell fogniuk a másik mutatóujjukat. Ha más testrészt hallanak, nem kell csinálniuk semmit.

Pedagógus: „*Momó és Emma folyton csintalankodnak. A mamájuk gyorsasági játékot eszelt ki neki. Ha meghallják a mellkas vagy a mutatóujj szavakat, akkor minél gyorsabban meg kell azt érinteniük. Az nyer, aki gyorsabban megérinti.*”

Mellkas, mutatóujj

Hüvelykujj, kisujj, mutatóujj, gyűrűsujj, mutatóujj, has, hát, váll, arc, mellkas, haj, sarok, mellkas, mutatóujj, térd, boka, áll, comb, mutatóujj, középső ujj, hát, mellkas, derék, váll, nyak, mellkas, tenyér, könyök, kar, gyűrűsujj, mutatóujj, láb, homlok.

A játék nehezített változatát párban játszhatják a gyerekek. Minden elhangzó testrészt meg kell mutatniuk a párjukon, kivétel a mellkas és a mutatóujj szavakat, mert az mindig magukon kell megmutatniuk.

Nehezített változat

A játéknak ebben a változatában állatokat sorolunk. Három m-vel kezdődő állat nevére kell a figyelniük. Ha mást hallanak, mint a malac, macska vagy, marha, akkor csendben kell maradniuk.

Pedagógus: „*Momó és Emma nagyon szeretnek állathangokat utánozni. Ha meghallják a malac szót, akkor azt mondják, hogy mui-mui, ha meghallják a macska szót, miáut nyávognak, ha a marha szó hangzik el, akkor azt bögik, hogy múúú.*”

Malac, marha, macska

Malac, mókus, tehén, *macska*, pulyka, bárány, kutya, cica, eb, egér, *marha*, szamár, öszvér, disznó, kandúr, pipi, *malac*, bika, boci, borjú, *malac*, liba, kacsa, kecske, *malac*, csibe, csirke, *marha*, tyúk, kakas, gúnár, *macska*, csirke, ló, paci, bárány, szamár, *marha*, *macska*, *malac*.

E játék alatt indirekten tematikus szókincsbővítést is végzünk.

A hangutánzáshoz remek lehetőség a Cacophony társas, amit könnyedén át tudunk alakítani csoportos játékká. Ezt mindig nagyon élvezik a gyerekek. (<https://tarsasjatekrendeles.hu/Cacophony-tarsasjatek-Djeco>)

9. Szókincsbővítés rokon értelmű szavakra

Ez a játék gyakran új a gyerekek számára, és olykor nehezen találunk rokon értelmű szavakat fonéma alapú kereséssel. Ha olyan szavak szinonimáit adjuk meg, amelyek már korábban is elhangzottak, sikeresebb lehet a keresés.

Mondd másként m-vel!

Pedagógus: „*Momót sokan megdicsérik, mennyi szót ismer. Otthon anyukájával gyakran játszanak olyat, hogy anyukája mond egy szót, neki pedig m-vel kell mondania egy másikat, ami ugyanazt jelenti. Az anyukája például azt mondja, hogy disznó, Momó rávágja m-vel, hogy malac, ha anyukája azt*

mondja, hőség, Momó mondja: m-vel, meleg. Most én leszek az anyuka, ti meg Momók. Mondjátok m-vel másképp:

disznó (malac), brumi (maci, medve), hőség, kánikula (meleg), telefon (mobil), rét (mező), vicces, tréfás (mókás), képernyő (monitor), haragos (mérges), zene (muzsika), törpe (manó), távol (messze)!”

Nem baj, ha a gyerekek nem tudják először végezni a gyakorlatot, mert a cél pont az, hogy ezt a típusú keresést gyakoroltassuk. Ha megbeszéltük a szavakat, fordítsuk meg! Mondjuk a m-vel kezdődő változatot, és kérjük a korábban elhangzott, megadott szinonimáját!

10. Szókincsfejlesztés a szavak antonimájával, ellentétével vagy a „párjával”

Körben állnak, babzsákot dobálnak.

Pedagógus: *„Momó meghívta a barátait játszani. A barátai tudják, hogy Momó mindene az m-es szavak. Az kapja a babzsákot, aki be tudja fejezni a mondatot m-vel kezdőd szóval. Ha jól válaszolt, ő dobhatja tovább a babzsákot egy jelentkezőnek.”*

A kisgyerek alacsony, de az óriás ... (magas).

A fagy hideg, de a radiátor télen ... (meleg).

Az orrom közel, de a tábla ... (messze).

A pancsoló vize sekély, de az uszodáé ... (mély).

A szamár nem engedékeny, hanem ... (makacs).

A papa párja a ... (mama).

Aki elmegy, az nem ... (marad).

Aki nem jön, az ... (megy).

Ami nem ugyanaz, az ... (más).

Ha nincs itt, akkor hol van? (máshol).

Ez nem igazi, csak ... (másolat).

Alul van a padló, fölül a ... (mennyezet).

Ez a domboldal nem lankás, hanem ... (meredek).

Aki nem gyáva, az ... (merész).

Ez valóság, nem ... (mese).

Nem találom sehol, pedig kerestem már ... (mindenhol, mindenütt).

Ne beszélj velem soha így, legyél velem kedves ... (mindig).

Aki lassan eszik, az nem ... (mohó).

Az óvodások alvás után kedvesek, nem ... (morcosak).

Ne később csináld meg, hanem ... (most).

A fürge, élénk gyerek nem lustálkodik, hanem sokat ... (mozog).

Lakodalomban nem szomorkodunk, hanem ... (mulatunk).

Ez nem ma történt, hanem még a ... (múltkor).

Ez nem csak zaj, meg zenebona, hanem szép ... (muzsika).

11. A m hang megkülönböztetése más hangtól (diszkrimináció)

Ebben a feladatban izoláltan hangoztatjuk a m hangot.

Akkor, és csakis akkor, ha m hangot hallanak a gyerekek, fel kell emelniük magasra a mackós kártyát. Adjunk mindenki kezébe kismackós kártyát!

Amíg nem alakult ki a megfelelő rutin a feladatvégzésben, addig ne folytassuk a gyakorlatot! Igyekezzünk elkerülni, hogy képzésében hasonló hangokkal gyakoroltassunk először, például ne ejtsünk „n” hangot, ha a m-t szeretnénk rögzíteni!

Pedagógus: „*Momó testvére, Marci már iskolás. Újságot nézeget, olvasgatja a betűket. Amikor Momó meghallja a nevük kezdőbetűjét, fölvidul az arca. Ha meghalljátok a m-t, emeljétek magasra Momót, a mackós kártyát.*” (A pedagógus lesz most Marci, aki úgy tesz egy újsággal a kezében, mintha olvasna, betűket mond ki hangosan. Később, mikor meghallják az m hangot, mutathatják a m jelét: pl.

m, m, a, a, k, b, é, m, í, s, t, p, m, á, m, m, ó, ty, g, l, ú stb.

12. Hangfelismerés szóban képek alapján

A gyerekeknek a következő képek közül ki kell választani azokat, amelyek neve m hanggal kezdődik. A kiválasztást segítsük azzal, hogy a pedagógus megnevezi a képeket. A gyermekek megismételhetik azokat. (Mackó, ablak, baba, méhecske, majom, motor, kerékpár, labda, ceruza, mentőautó, pók, fa, festék, mozdony, madár.)

Pedagógus: „*Momó képes kártyákat gyűjt. A kártyák között vannak olyanok, amelyek m-vel kezdődnek, pont úgy, mint Momó neve. Egy képet mindig felfordítok, úgy, hogy mindenki lássa. Középen egy csengő van. Aki a leghamarabb csap helyesen a csengőre akkor, amikor a kép neve m-vel kezdődik, magához veheti azt a kártyát. Az nyer, aki a legtöbbet gyűjti!*”

13. Az m auditív felismerése és lokalizálása a szó elején

A feladat következő szintjében vizuális segítség nélkül, csak hallás után kell felismerni a m hangot elöl a szóban. Mikor meghallják a m hangot, mutatniuk kell a m jelét:

A szósort lassan mondjuk!

Pedagógus: „*Momó anyukája bevásárolni indul, sorolja, miket írt a papírra. Amikor m-vel kezdődik a szó, Momó és Emma előre emeli a két kezét, az öklükkel egymás mellett, és egymásra pislantanak.*”

Szósor

Mandula, dió, gesztenye, kókuszdió, mazsola, aszalt szilva, körte, majonéz, olaj, mustár, tejföl, joghurt, vaj, mogyoró, datolya, eper, dinnye, méz, répa, cukkini, uborka, retek, málna, meggy, cseresznye, barack, áfonya, mandarin, narancs, szőlő, mák, müzli, zsömlé, kifli, muffin, marcipán.

14. Az m auditív felismerése és lokalizálása a szó végén

Tematikusan szavakat sorolunk, amelyek közé m-re végződő növényeket rejtettünk. Az egyes szósorokban meg kell találni mi a kakukktojás – ez egybeesik a m-re végződő szavakkal.

Pedagógus: „*Momó és Emma kakukktojásosat játszanak. Szavakat mondanak egymásnak, és amelyik nem illik a sorba, az a kakukktojás. Ti megtaláljátok a kakukktojásokat? Mondjátok meg, mi nem oda illő szó a sorban!*”

Szék, asztal, szekrény, *petrezselyem*, dívány (mindegyik bútor, kivéve a petrezselyem).

Homlok, ornyereg, fülcimpa, boka, *paradicsom* (mindegyik testrész, kivéve a paradicsom).

Olló, *citrom*, kalapács, véső, fűrész.

Repülő, motor, *liliom*, helikopter, léghajó.

Kesztyű, nadrág, kardigán, *bazsalikom*, póló.

Pedagógus: „*Ki tud visszaemlékezni arra, hogy mik voltak a kakukktojások?*” (petrezselyem, paradicsom, citrom, liliom, bazsalikom)

„*Ismételjük közösen ezeket a szavakat! Mi a közös bennük?*” (növények).

A pedagógus újra elismétli a szavakat, megnyomva az m-es végződéseket, megkérdi:

„*És most ki hallja, mi a közös még ezekben a szavakban?*” (Mindegyik m-re végződik.)

Játék

A csoport körbeáll. Minden gyerek bal kezében van egy babzsák. Bal kezüket a szomszédjuk jobb tenyerébe helyezik. Szavakat sorolunk. Ha a gyerekek m-re végződő szót hallanak, át kell adniuk a babzsákot a szomszéd kezébe.

Pedagógus: „*Momó szobrosat játszik a barátaival. Körbeállnak, és mindegyiknél van egy babzsák. Csak akkor adják át a másik tenyerébe a babzsákot, ha m hangot hallanak a szó végén.*”

Szósor

Kapa, fiatal, *som*, szánt, terítő, virág, *finom*, keret, párna, *sólyom*, *unalom*, *türelem*, levegő, por, rács, *öröm*, *vidám*, óra, játék, *akvárium*, csuka, cápa, karika, ostor, felhő, *gém*, kút, köt, *rom*, víz, tető, varga, *halom*, *szírom*, gazdag, *szellem*, *dallam*, *hullám*, *elkaptam*.

15. Az m auditív felismerése és lokalizálása a szó belsejében

A gyermekek helyezkedjenek el 3 oszlopban! Készítsünk ki oszloponként velük szembe nem túl messze egy-egy nagy ruháskosarat! Minden gyereknél van egy babzsák. Az oszlop elején álló gyermeknek a kosárhoz kell futnia, és a babzsákot a kosárba kell dobnia akkor, ha a szóban volt m, és a kosár mellé kell tennie, ha nem. A kosarat megkerülve a gyermek visszafut, és a sor végére áll.

Pedagógus: „*Momó éhes. Málnát fogunk neki gyűjteni. A babzsákok a málnák. Dobjátok a málnátokat a kosárba akkor, amikor hallotok a szavakban m-t! Ha olyankor dobjátok be a málnát a kosárba, amikor nem volt benne a m hang, akkor megfájdul Brumi hasa. Ilyenkor mindenki jajgasson!*”

Szósor

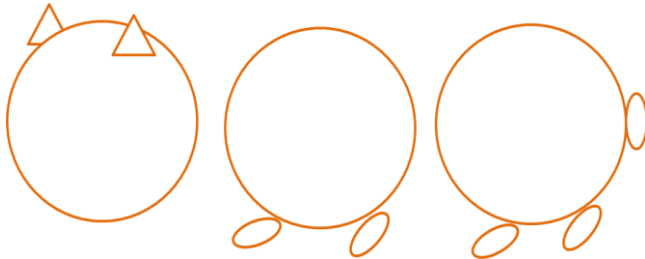
Tükör, *homok*, dió, *hamu*, tégl, *Timi*, idő, polc, *lemez*, piac, sirály, *számár*, szoba, *dominó*, kakaó, téved, *csuma*, bokor, figura, *tömlő*, avar, szekér, *lomha*, süni, gyertya, olló, *ámul*, *Tamás*, golyó, *sima*, *vitamin*, fakanál, soha, fedő, illik, szűrő, *gumi*, *Soma*, *emel*, bogár, *támla*, *lárma*.

16. Hol van benne a m?

A gyermekek ebben a játékban is 3 oszlopban helyezkednek el. A teremben 3 nagy hulahoppkarika fekszik a földön, sorban egymás mellett, ezek jelölik a m hangzó szóban elfoglalt helyzetét. Első karika azt jelzi: m a szó elején, második karika: m a szó belsejében, harmadik karika: m a szó végén.

A pedagógus szavakat hangoztat egyesével. Mindhárom oszlopból az első gyermeknek futnia kell abba a karikába, amelyik jelzi a m hang helyzetét.

Pedagógus: „Szavakat fogtok hallani. Mindegyikben van momós m hangzó. Ki kell fülnetek, hogy hol. Pl.: *mászik*: ebben a szóban elöl van a m, ezért az első karikába kell futnotok; *pöttöm*: ennél a szónál hátul halljuk a m-t, fussatok az utolsó karikába; *hamar*: itt bizony jól elbújt a m a szó belsejébe, ilyenkor fussatok a középső karikába!”

Szólista

mák, ütem, villám, moha, emelő, koma, mustár, remény, tömör, Mikulás, balzsam, tömeg, mázsa, dömper, mester, gyomor, Milán, majom, Tímea, petrezselyem, álom, gömb, limonádé, mogyoró, trambulín, mikor, komoly, magyar, mély, pöttöm, dóm, láma, mosoly, meleg, kamilla, málé, dominó, millió, pamacs, cicoma, must, hámoz, türelem, méhecske, szamuráj, kelme, ma, morog, csalamádé, csecsemő, áram, meleg, paradicsom, mókus, medve, malom.

Játékvariáció

Hol hallod?

Tegyünk a földre egy karikába összevarrt szalagot minden gyerek mellé! Most csak olyan szavakat sorolunk, amiben valahol előfordul a m. Ha elöl hallja, a padlóra helyezett, kör alakúvá formált szalag elé ugrik balra, ha a szóban, akkor bele ugrik a szalagkörbe, ha a végén, akkor a szalag mellé ugrik jobbra. (Az előző szósorral játszható.)

Két m a szóban – igen nehéz feladat!

A gyermekek laza körben állnak egymás mellett.

Pedagógus: „*Momónál vannak újra a barátai, szavakat mondogat nekik az anyukájuk. Ha olyan szót hallanak, amiben két m van, meg kell fogniuk a két, mellettük lévő gyerek feléjük lévő vállát.*”

Szósor

Muzsika, *majom*, gém, koma, mustár, puma, *cimbalom*, cím, hagyma, *mama*, máj, manó, lompos, *gyimgyom*, álom, *Momó*, ma, *hagymamag*, sólyom, mamusz, makk, méz, *mimóza*, ütem, *mormota*, *ákombákom*.

17. Fonológiai alapú keresés a mentális lexikonban.

Ez a gyakorlat tekinthető az eddigi, szókincs-aktivizálást célzó változatok indirekt összegzésének. Ekkorra már a gyermekek önállóan is tudnak szavakat felidézni az adott fonémához (m) kötődően.

Pedagógus: „*Momó és Emma minden szombaton ágyba kapják a kakaót. Amíg anyukájuk behozza, szókincsvadászt játszanak. Gondolnak egy szóra, ami természetesen m-vel kezdődik, és a másiknak ki kell találnia, mire gondolt a másik. Feküdjünk hanyatt, csukjuk be a szemünket, Momó elküldte nekem a hétvégi szavát, próbáljátok meg kitalálni, mire gondolt.*”

(A gyerekek m-vel kezdődő szavakat mondanak. Ha már úgy látjuk, nemigen tudnak több szót mondani, mondjuk azt: „Ez volt az!”)

Asszociációk m-re

A Viele dinge nevű kártyajáték kártyáinak egyik oldalán képek, a másik oldalán betűk vannak. Kiterítjük a képeket az asztalra. Felfordítjuk az m betűt, kimondjuk, hogy ez a m. Mindenki magához veheti azt a kártyát, amelyikről tud asszociálni egy m hangzót tartalmazó szót. Egy szó egyszer szerepelhet csak a saját asszociációkban. Mindenki némán gyűjti a kártyákat. Ha már nem tudnak több kártyát felszedni, akkor elkezdik mondani az m-vel kezdődő asszociációkat a felszedett kártyáik alapján. Ha nem jut eszükbe a szó, amivel fölverték a kártyát, félreteszik azt. Csak azokat a kártyákat számolják össze, amelyeknél eszébe jutott a szó, amire annak kivételekor gondolt. Az győz, akinek a legtöbb kártyát sikerült összeszedni.

18. Definícióalkotás a gyerekek megfogalmazásában

Pedagógus: „*Momó és Emma szeretnek iskolásat játszani, és magyarázni egymásnak. Mackónapon képeket kaptak Mamótól. Minden kép neve m-vel kezdődik. Gyere, húzz egy képet! Ne mondd ki a nevét! Mondj róla dolgokat, ami eszedbe jut, hogy a többiek kitalálhassák, mi van a kezében!*”

19. Térbeli tájékozódás gyakorlása a fenti képtáblával

A fenti képeket tetszőlegesen helyezük el az asztalon táblázatszerűen.

Pedagógus: „*Momó és Emma térfogót játszanak. Odahelyezik a bábujukat a táblaszerűen kirakott képekre, és úgy lépkednek, hogy kitalálják, a másik melyik ábrára gondolt. Ugyanarra a mezőre már nem lehet lépni, amelyiken voltak már. Így beszélgetnek:*

Arra a dologra gondoltam, ami a mandulától jobbra van kettővel és hárommal lejjebb” (minion). (Odalép a kitaláló, aki így folytatja: arra gondoltam, ami a miniontól balra van hárommal, és fölfele is hárommal – törpe. Stb.)

(A másik kitalálja, és oda lép. Ha valaki olyat mond, amelyik képen már jártak, akkor a másik nyer.)

Játékvariáció: Az oszlop, sor fogalmának alakításával: Arra gondoltam, ami a második oszlopban van és a harmadik sorban (pl. mókus).

Arra gondolok, ami a negyedik sorban és a harmadik oszlopban van (pl. mérég).

Arra gondolok, ami az utolsó előtti oszlopban és az utolsó sorban van (mosogatógép).

Váltogassuk a kifejezéseket!

Játékvariáció: (gyorsasági játék). Keresd meg azokat, amelyek úgy kezdődnek, hogy mo- (vagy mu-, mi-, ma-, stb.) Aki talált egyet, rácsap az asztalon lévő csengőre, és kimondja. Kap egy pontot. Lehet még pontot szerezni, ha ugyanolyan szótaggal kezdődő további szavakat is tud mondani.

ma-: madár, marék, manó, mazsola, maci, magyar, malac, malom, mamut, Mariann, marokkó, majom, marék,

má-: Mária, május, majom, majonéz, mákos, mázas, mászik, mázol,

me-: medúza, meleg, mekeg, medence, mese, meteorit, mező,

mé-: méhecske, méter, mézes,

mo-: mocorog, mobil, mocsár, mogyoró, moha, monitor, motyog, mosogató, moszat, motor, mozog, mozi,

mű-: műanyag, műsor, műszer, műtő, művész.

20. Cselekvések m-vel

Osszuk a gyerekeket két csoportra, legyen nálunk időmérő! Sűgjünk az egyik csapat egyik gyerekének a fülébe egy szót! Mondjuk meg a többieknek, hogy mutatni fog valamit a társuk, ami m-vel kezdődik! Ha kitalálták a csapattagok, új szót kap a mutogató. Ahányat el tud mutogatni adott idő alatt, annyi pontot kap a csapat. Utána a másik csapat jön. 10 pontig játsszuk! Amelyik csapat hamarabb eléri, az nyer. Mindig más mutogasson egy forduló után.

Pedagógus: *„Momó és Emma gyakran úgy beszélgetnek egymással, hogy anyukájuk ne hallja. Ha valaki szeretne valamit csinálni, vagy csak eszébe jut egy szó m-vel, elmutogatja a másiknak. A másik pedig kitalálja, mire gondolt a testvére. Ti tudtok mutogatni szavakat, ami m-vel kezdődő cselekvés?”* (A pedagógus sűghat gyerek fülébe igéket.)

Szólista

Mászik, mutat, mer, merít, mér, matat, mulat, magyaráz, mond, markol, márt, masszíroz, mázol, mélyít, merül, menekül, memóriázik, mendegél, menetel, megy, ment, méricskél, mesél, mókázik, morzsál, mos, mosogat, mosdik, mosolyog, motorozik, mozog, mozdul, muzsikál.

21. Egyforma – nem egyforma

A gyerekek ennél a feladatnál eleinte nézhetik az óvodapedagógus száját, hogy a vizuális csatorna segítse a hangzó sémájának megerősítését.

Az azonosság jelölésére mutassák a *tetszik* jelét, ha nem egyformák, akkor a *nem tetszik* jelét.

Az alábbi szópárok csak a különbözőséget jelzik, időnként egyforma két szót mondjunk, időnként az eltérő párjával!

Pedagógus: *„Momó és Emma sokszor hallgatóznak az erdőben, otthon is szoktak fülhegyezőset játszani edzéskeppen. Mi is ilyet fogunk most játszani. Mindig két dolgot fogok mondani. Állapítsátok*

meg, hogy a két dolog egyforma volt, vagy nem volt egyforma! Ha egyforma a két szó, mutassatok így:

Szólista:

mez – méz, méz – néz, mama – nana, Mimi – nini, szám – szán, köröm – körön, állom – állon, gém – gén, jelem – jelen, szemes – szenes, mos – nos.

Álszavakkal: milo – nilo, moko – noko, mét – nét, lumrit – lunrit, szamárg – szanárg stb.

22. Birtokos személyjel játék

Minden gyermek egy képkártyagyűjteményből (pl. a Logofix társasjáték képkártyagyűjteménye) kiválaszt magának 3-at úgy, hogy találjon a képek között valamilyen szempontú összefüggést. A gyermekeknek a kigyűjtés után úgy kell majd a 3-3 képüket bemutatniuk, hogy magyarázatban utalnak az összefüggésekre is. Például a képeken van: fazék, elefánt, szatyor – mindegyiknek van füle. A pedagógus kezén a Momó-bábbal adja az instrukciókat. (A folytatásban a pedagógusnak ügyelnie kell arra, hogy úgy gyűjtse be az összes képet, hogy tudja, melyik 3 melyik gyermeknél volt)! A folytatásban a pedagógus az összekevert képeket egyesével felmutatja, és elkiáltja magát, „Ez az én traktor...!” Aki helyesen kiáltja be a m hangzót (vagyis jól emlékszik, hogy az nála volt), visszakapja a képét.

Pedagógus: „Sok képet láttok kitéve. Mindenki vegyen ki 3 képet úgy, hogy el tudja majd Momónak magyarázni, miben közös, miben hasonlít a kiválasztott három dolog! Azután összeszedem a képeket, de Momó vissza is szeretné majd adni!

Ha elmondták a közös dolgot a képekről, és odaadták a képeket Momónak, Momó azt mondja: „Ez az én traktorom”.

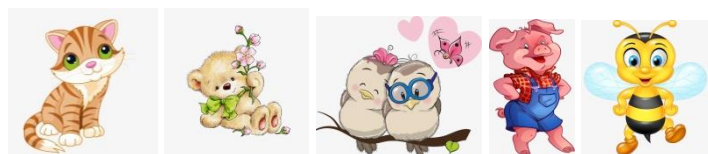
23. Kezdő fonémacsoport felismerése szövegből

Pedagógus: „Momó mamája mesél egy történetet, ha valamelyik szó úgy kezdődik, hogy mo-, Momó tapsol egyet! Segítsetek neki, tapsoljatok, ha a történetben olyan szót hallotok, ami mo-val kezdődik.”

Marika mosolygós kislány volt. Gyakran babázott, labdázott, mondókázott, nagykorában viszont a motorokat szerette. Mobiltelefonján megkérte mamáját, süssön neki mogyorótortát, mire hazaér.

24. Szókincsbővítés m-vel kezdődő összetett szavakban

Pedagógus: „Momó hosszúszó-vadászatot tart. De csak olyan szavakra vadászik, amelyekben elbújt egy állat. Ha ilyen szót hall, utánozza a szóban lévő állat mozdulatait. Utánozzátok ti is, ha állatos szót hallotok. Aki meg tudja mondani, mit jelent a szó, megkapja az állat kis képét.”

(Képek forrása: pngtree.com)

Szólista (összevissza lehet mondani)

Mackónadrág, macskabagoly, macskabajusz, macskafröccs, macskaköröm, macskakaparás, macskamosdás, macskanyelv, macskaszem, macskazene, madárcú, madáretető, madárijesztő, madársaláta, madártej, magház, magháj, mágneskártya, májgaluska, májgombóc, májkrém, majomkenyérfa, majomparádé, mákdaráló, malaclopó, malacpersely, matrózsapka, medvehagyma, medvelepke, medvetalp, medvetánc, medvecukor, méhcsalád, méhkirálynő, méhviasz, melegház, melegítőnadrág, mentőcsónak, menyasszonytánc, méregzsák.

Zárógondolatok

A fejlesztő munka során a legfontosabb, hogy nyíljon ki a gyerekek nyelvi érzékenysége, észlelése és kreativitása. A felsorakoztatott feladatok egy része önálló aktivitásra készíti a gyermeket, más részüket kooperatív és kompetitív típusú helyzetekben való szerepeket kínál a gyerekeknek. Célunk a feladattudat, feladattartás alakításán keresztül a figyelemkoncentráció erősítése, a verbális munkamemória fejlesztése, a szerialitás kiemelése, a meglévő szókinccs aktivizálása, annak hatékony bővítése, a multimodális fejlesztésekkor a verbalitás motoros tevékenységekkel való egybekötése.

A fenti játékok közül természetesen válogatni is lehet, illetve a szóanyagot a feladatokhoz illeszkedően tetszőlegesen variálni és sokat ismételni, azonban a feladatok sorrendje illeszkedjen a gyerekek kognitív képességeihez és nehézségét tekintve a fonológiai tudatosság alakulása természetes menetéhez.

Irodalom

- Adamikné Jászó Anna (2001): *Anyanyelvi nevelés az ábécétől az érettségiig*. Trezor Kiadó, Budapest.
- Chafouleas, Sandra. M. – Lewandowsic, Lawrence. J. – Smith, Corinne. R. – Blachman, Benita (1997): Phonological Awareness Skills in Children: Examining Performance across Tasks and Ages. *Journal of Psychoeducational Assessment*. 4. 334–347.
- Csépe Valéria (2006): *Az olvasó agy*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Fazekasné Fenyvesi Margit (2004): Beszédhanghallás. In: Nagy József (szerk.): *Az elemi alapkészségek fejlődése 4–8 éves életkorban*. Mozaik Kiadó, Szeged. 18–30.
- Gósy Mária (2005): *Pszicholingvisztika*. Osiris Kiadó, Budapest.
- Jordanidisz Ágnes (2009): A fonológiai tudatosság fejlődése az olvasástanulás időszakában. *Anyanyelv-pedagógia* 2. 4. <http://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=222> (letöltés: 2017. május 25.).
- Juhász Valéria – Kálló Veronika (2017): A szótagtudat fejlesztése óvodás-, illetve kisiskoláskorban. *Anyanyelv-pedagógia* 3. (megjelenés alatt)
- Nagy József (2004): A szóolvasó készség fejlődésének kritériumorientált diagnosztikus feltérképezése. *Magyar Pedagógia*, 104. 2. 123–142.
- Nagy József (2010): *Új pedagógiai kultúra*. Mozaik Kiadó, Szeged.
- Szili Katalin (2016): A fonológiai tudatosság és a mentális lexikon fejlettségének online vizsgálata kisiskolások körében. *Magyar Pedagógia*. 116. 3. http://www.magyarpedagogia.hu/document/Szili_MPed20163.pdf (letöltés: 2017. június 2.).
- Varga Kornél (é. n.): Tankönyvek szókészlete. A Szókincsháló szakosztály videós kutatási beszámolója 99 általános iskolai tankönyv szókészletéről: http://www.szokincshalo.hu/video_osszefoglalo.php